

**Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
MISIJA NA KOSOVU**

**Ocena reagovanja opština na nastanak
neformalnih naselja na Kosovu**

Decembar, 2011.

Odricanje od odgovornosti:

Zvanična verzija ove publikacije pisana je na engleskom jeziku. Sve druge jezičke verzije ove publikacije predstavljaju prevod sa originalne engleske verzije i ne smatraju se zvaničnim dokumentima.

SADRŽAJ

REZIME.....	3
1. UVOD.....	4
2. OKVIR PRAKTIČNE POLITIKE I INSTITUCIONALNI OKVIR.....	6
3. REAGOVANJE OPŠTINA NA NEFORMALNA NASELJA	7
3.1 Identifikacija neformalnih naselja.....	7
<i>Region Prizren</i>	8
<i>Region Pejë/Peć</i>	8
<i>Region Prishtinë/Priština</i>	9
<i>Region Gjilan/Gnjilane</i>	10
<i>Region Mitrovicë/Mitrovica</i>	11
<i>Zaključak</i>	12
3.2 Prostorno planiranje i načini legalizacije.....	13
<i>Region Prizren</i>	14
<i>Region Pejë/Peć</i>	15
<i>Region Prishtinë/Priština</i>	16
<i>Region Gjilan/Gnjilane</i>	16
<i>Region Mitrovicë/Mitrovica</i>	17
<i>Zaključak</i>	18
3.3 Učešće u prostornom planiranju i procesima regulacije	19
<i>Region Prizren</i>	20
<i>Region Pejë/Peć</i>	20
<i>Region Prishtinë/Priština</i>	20
<i>Region Gjilan/Gnjilana</i>	21
<i>Region Mitrovicë/Mitrovice</i>	22
<i>Zaključak</i>	22
4. ZAKLJUČAK.....	23
5. PREPORUKE	24
Aneks I: Neformalna naselja identifikovana od strane opština	26

REZIME

Neformalna naselja na Kosovu obično karakteriše nedostatak pristupa osnovnoj infrastrukturi i socijalnim uslugama. Stanovnici u takvim naseljima često žive u vrlo lošim uslovima i nalaze se u marginalizovanom položaju u društvu. Nepostojanje sigurnosti prava poseda je takođe značajno obeležje neformalnih naselja koja obično nisu izgrađena u skladu s prostornim planovima, nemaju potrebne građevinske dozvole i nisu upisana u katastarsku evidenciju. Takođe, može biti posebno teško ostvariti sigurnost prava poseda u slučajevima gde su stambeni objekti izgrađeni na zemljištu u opštinskom ili društvenom vlasništvu što može dovesti do toga da stanovnici ovih naselja bivaju suočeni sa prisilnim iseljenjem.

Dok većina opštinskih zvaničnika ima veliko razumevanje o neformalnim naseljima još uvek postoji stepen nerazumevanja u pogledu značenja i definicije ovog pojma. Veliki broj opština koristi ili previše ograničavajuće ili preširoke definicije koje mogu biti prepreka za propisnu identifikaciju svih neformalnih naselja u njihovim područjima odgovornosti. Zbog takve situacije, postoji mogućnost da stanovnici u takvim naseljima koji se nalaze u teškoj odnosno ranjivoj situaciji ne budu prioritet planova i projekata regularizacije ovih naselja.

Nekoliko opština širom Kosova radi na izradi prostornih planova. To je jedan od primarnih mehanizama pomoću kojeg opštine mogu identifikovati i regulisati neformalna naselja u svojim područjima odgovornosti. Većina opština je uključila utvrđena neformalna naselja u prostorne planove što je važan korak u pravcu rešavanja sigurnosti prava poseda i pristupa osnovnoj infrastrukturi i socijalnim uslugama. Okvir praktične politike predviđa da bi *in situ* regularizacija trebalo da bude ispravna, a da bi regulisanje pomoću preseljenja trebalo da bude poslednji izbor u izuzetnim okolnostima u mestima gde sigurnost prava poseda ili adekvatno stambeno rešenje nije moguće. U skladu s tim, opštine se uglavnom odlučuju za *in situ* regulisanje. Međutim, postoje neki izuzeci gde se preseljenje stanovnika desilo zbog nemogućnosti pružanja sigurnosti prava poseda ili zbog toga što se naselje nalazilo u životnoj sredini koja predstavlja opasnost po meštane. Takva strategija preseljenja se pokazala funkcionalnom u slučajevima gde su stanovnici bili uključeni u konsultacije sa opštinom i učestvovali u procesu donošenja odluka.

Ne treba potcenjivati važnost učestvovanja i uključivanja stanovnika neformalnih naselja u procese identifikacije, prostornog planiranja i regulisanja. Tamo gde formalni mehanizmi za učestvovanje postoje (kao što su odbori osnovani radi uključivanja svih učesnika u proces regulisanja), pogođene zajednice obično imaju pozitivan stav prema svojim opštinama, više su informisane o opštinskim inicijativama koje utiču na njihove domove i više su uključene u procese donošenja odluka. S druge strane, tamo gde takvi formalni ili neformalni mehanizmi ne postoje, stanovnici su često loše informisani i osećaju da opština zanemaruje njihova mišljenja i zabrinutosti.

Sva neformalna naselja širom Kosova trebalo bi da budu identifikovana i uključena u opštinskim prostornim planovima, a *in situ* regulisanje bi trebalo da bude primenjeno gde je to moguće. Osim toga, veoma je važno da lokalne institucije razviju načine da uključe stanovnike u procese koji se odnose na regulisanje neformalnih naselja. Dalje, opštine bi trebalo da traže da pronađu načine da uspostave mehanizme za razmenu informacija i najboljih praksi u pogledu regulisanja. Da bi se podržali ovi procesi, postoji očigledna potreba kontinuirane tehničke i finansijske podrške lokalnim institucijama kroz proces identifikacije, prostornog planiranja i regulisanja.

1. UVOD

Pitanje neformalnih naselja je prisutno širom Kosova. Nedostatak pouzdanih podataka o popisu stanovništva zajedno s činjenicom da je identifikovanje neformalnih naselja tekući proces čini nemogućim da se dođe do tačno procenjenog broja lica koja žive u neformalnim naseljima. Međutim, u vreme izveštavanja, zvaničnici iz 19 opština su identifikovali ukupno 95 neformalnih naselja širom Kosova.¹ Ta naselja mogu poprimiti različite oblike i svako od njih se može sastojati od nekoliko domova ili se mogu formirati cela naselja ili sela sa nekoliko stotina ili čak hiljade stanovnika. Kosovski privremeni kolektivni centri za raseljena lica su u nekim slučajevima takođe identifikovani kao neformalna naselja prema kosovskim zvaničnicima.

Definicija neformalnih naselja na Kosovu je propisana Zakonom o prostornom planiranju², a dokumenti praktične politike koji se primjenjuju na Kosovu³ pružaju male varijacije ove definicije. Generalno, glavni elementi mogu se sažeti kao:

1. Nedostatak sigurnosti prava poseda;
2. Neadekvatno uživanje osnovnih usluga, infrastrukture i humanitarnih standarda;
3. Neadekvatno učestvovanje ili ne učestvovanje u upravljanju.

Ti kriterijumi definicije su usko povezani sa pravom na odgovarajuće stanovanje, koje je "pravo na život negde u sigurnosti, miru i dostojanstvu".⁴ Prvi kriterijum, sigurnost poseda je jedan od osnovnih prava na adekvatno stanovanje jer štiti od proizvoljnog uznemiravanja ili drugih oblika pretnji.⁵ Neformalna naselja mogu se graditi na privatnom posedu, odnosno na zemljištu u opštinskom ili društvenom vlasništvu. U poslednjem slučaju, sigurnost prava poseda može biti posebno teško ostvariti kada opština nije u mogućnosti da odobri pravo

¹ Videti Aneks I za potpuni popis neformalnih naselja koja su identifikovali opštinski zvaničnici.

² Vidi član 2. Zakona br. 2003/14 o prostornom planiranju, koji je izmenjen i dopunjen Zakonom br. 03/L-106 koji menja i dopunjuje Zakon o prostornom planiranju br. 2003/14, od 10. novembra 2008, koji definiše neformalna naselja kao "naselja u kojima živi pojedinci i koja [kao *takva*] ne omogućuju stanovnicima da uživaju odgovarajući životni standard, odnosno odgovarajući smeštaj. Kao takva, neformalna naselja mogu imati sledeće karakteristike: a) neformalno vlasništvo nad imovinom b) neodgovarajuće osnovne usluge ili nepostojanje osnovnih usluga, c) nedovoljno učestvovanje ili ne učestvovanje u upravljanju i d) visok stepen opasnosti "

³ Bečka deklaracija o neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi (Bečka deklaracija), potpisana u Prishtinë/Prištini 17. marta 2005, propisuje da su neformalna naselja "uglavnom okarakterisana neformalnim ili nesigurnim vlasništvom nad zemljištem, neadekvatnom pristupom osnovnim uslugama, kako socijalnoj tako i fizičkoj infrastrukturi i stambenom finansiranju " (str. 1). Smernice Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) za prostorno planiranje neformalnih naselja 2005, navode da su "neformalna naselja ljudska naselja koja ne omogućuju stanovnicima da uživaju pravo na odgovarajući životni standard, posebno na odgovarajuće stanovanje. Kao takva, neformalna naselja mogu imati sledeće karakteristike: neformalnu ili nesigurnu sigurnost poseda stana, neadekvatnu infrastrukturu, nezdravo okruženje; nekontrolisanu gustinu naseljenosti, neprikladna smeštaj; neadekvatan pristup, odnosno lišavanje osnovnih usluga, neadekvatne ili ne učestvovanje u upravljanju, podložnost diskriminaciji "(odeljak o 'Definiciji').

⁴ Vidi paragraf 7, Opšti komentar 4: Pravo na odgovarajuće stanovanje, Komitet UN-a o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 13. decembar 1991. U paragrafu 8, Komitet UN-a dalje navodi nekoliko kriterijuma koji se moraju uzeti u obzir prilikom određivanja da li se pojedini oblici skloništa mogu smatrati kao adekvatan stambeni prostor: pravna sigurnost poseda stana, dostupnost usluga, materijala, objekti i infrastruktura, priuštivost, mogućnost stanovanja; pristupačnost, mesto, kulturna adekvatnost. Pravo na odgovarajući stambeni smeštaj je sadržano u članu 11. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR). Iako se direktno ne primenjuje na Kosovu, ICESCR ostaje važan instrument jer uspostavlja međunarodno priznatu normu.

⁵ Vidi stav 8, Ibid.

korišćenja nad zemljištem. Međutim, neki stambeni objekti su izgrađeni na privatnoj imovini stanovnika, ali nisu izgrađeni u skladu sa prostornim planovima i zbog toga nemaju potrebne dozvole što može dovesti do toga da stanovnici budu izloženi iseljenju ili drugim smetnjama u pogledu svoje imovine. Bez sigurnosti prava poseda, stanovnici su izloženi mogućnosti prinudnog iseljenja, a to takođe može dovesti u pitanje i pravo raseljenih lica na povratak. Ovde se takođe podrazumevaju prava iz Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP), odnosno, pravo vlasništva i pravo na poštovanje nečije privatnosti, porodičnog života i doma.⁶

Drugi kriterijum je takođe povezan sa pravom na adekvatno stanovanje. Povezan je sa činjenicom da su neformalna naselja takođe okarakterisana nedostatkom prihvatljivog ili odgovarajućeg stambenog standarda, kao što su nedostatak pristupa javnoj infrastrukturi⁷ i socijalnim uslugama,⁸ lošem kvalitetu stanovanja i/ili životne sredine koja predstavlja opasnost.

Treći kriterijum, odnosno neadekvatno učestvovanje ili ne učestvovanje u upravljanju je povezano sa činjenicom da su zajednice koje nastanjuju neformalna naselja često marginalizovane i nedostaje im zastupanje i pristup telima koja donose odluke. Pravo osoba da učestvuju u poslovima koji utiču ili se tiču njih su prava koja su sve više sadržana u međunarodnom pravu.⁹

Regulisanje neformalnih naselja podrazumeva pružanje sigurnosti prava poseda i odgovarajuće stambene standarde svim stanovnicima neformalnih naselja u kojima ova dva kriterijuma nisu ispunjena. Prostorno planiranje može pomoći u regulisanju neformalnih naselja jer opštinski prostorni planovi određuju gde će fizička infrastruktura i socijalne usluge biti smeštene. Prostorno planiranje je takođe povezano sa sigurnošću prava poseda jer je to proces koji uspostavlja stambene zone i na taj način određuje gde se mogu ili ne mogu dobiti građevinske dozvole za privatne stambene objekte.

Razvoj socijalnih i pristupačnih šema stanovanja se sve više prepoznaje kao sredstvo za rešavanje pitanja neformalnih naselja. Dakle, to bi trebalo da spreči razvoj budućih neformalnih naselja pružanjem dostupnog pristupa odgovarajućem stambenom zbrinjavanju.

Ovaj izveštaj razmatra pristup koje su opštine preduzele u rešavanju pitanja neformalnih naselja i takođe identifikuje neke od glavnih nedostataka i izazova sa kojima se suočavaju opštine. Prvo ističe okvire praktičnih politika i institucionalni okvir na Kosovu koji se odnosi na neformalna naselja. Zatim ocenjuje razumevanje opštinskih zvaničnika o konceptu neformalnih naselja i kako ih oni prepoznaju u svojim područjima odgovornosti. Nakon toga, izveštaj sagledava pitanje prostornog planiranja i prakse regulisanja u opštinama i kako se to

⁶ Pravo na imovinu sadržano je u članu 1., Protokola 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP), dok je pravo na privatni i porodični život i pravo na dom sadržano u članu 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima. U skladu s članom 22. Ustava, Evropska konvencija o ljudskim pravima se neposredno primenjuje na Kosovu.

⁷ Javne službe obuhvataju objekte, kao što su, vodovod, kanalizaciju i drenažnu infrastrukturu, asfaltirane puteve, snabdevanje električnom energijom, javni prevoz i odlaganje otpada.

⁸ Kao što su pristup obrazovanju, zdravstvenoj nezi, socijalnim uslugama i hitnim službama (vatrogasnim, ambulantskim, policijskim službama).

⁹ Vidi član 15 Okvirne konvencije Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina (FCNM). Kao EKLJP, FCNM se direktno primenjuje na Kosovu na osnovu člana 22. Ustava Kosova. Pravo je sadržano u Konvenciji o pristupu informacijama, učestvovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima životne sredine iz 1998. godine (Arhuska konvencija).

usklađuje sa okvirom praktične politike. Konačno, daje procenu nivoa učestvovanja stanovnika neformalnih naselja u procesima donošenja odluka koji se odnose na utvrđivanje i regulisanje tih naselja. Nalazi u izveštaju se zasnivaju na informacijama koje su pružili opštinski zvaničnici i stanovnici neformalnih naselja tokom razgovora koje je obavila Misija na Kosovu Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) krajem 2010.

2. OKVIR PRAKTIČNE POLITIKE I INSTITUCIONALNI OKVIR

Pravni okvir i okvir praktične politike na Kosovu potvrđuje obaveze koje su postavljene lokalnim institucijama da identifikuju i regulišu sva neformalna naselja. Regulisanje bi trebalo da bude učinjeno s ciljem poboljšanja životnih uslova stanovništva i kako bi se sprečilo nastajanje budućih neformalnih naselja.

Na Kosovu je usvojeno nekoliko dokumenata praktične politike i strategija koje se odnose na neformalna naselja. Oni pružaju institucionalni okvir za upravljanje procesom regulisanja i pružanja zaštite prava stanovnika neformalnih naselja. U Prishtine/Prištini je 2005. godine potpisana Bečka deklaracija o neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi (Bečka deklaracija).¹⁰ Njen cilj je dogovor o merama koje će regulisati i legalizovati neformalna naselja na održiv način i sprečiti nastajanje budućih neformalnih naselja. Osim toga, dokument potvrđuje pravo svih stanovnika na odgovarajući životni standard i jednak pristup uslugama. U tu svrhu, propisano je da treba preduzeti što je više moguće *in situ* regulisanje i poboljšanje uslova¹¹, odnosno ako kriterijumi koji proističu iz definicije kao što su sigurnost prava poseda i neadekvatan pristup osnovnim uslugama i humanitarne norme mogu da se poboljšaju u mestu gde stanovnici žive. U nekim slučajevima, to nije moguće i mora doći do preseljenja, na primer, ako sigurnost prava poseda ne može biti garantovano u mestu ili ako se naselje nalazi u životnoj sredini koja predstavlja opasnost po meštane. Bečka deklaracija takođe navodi da bi regionalno rešavanje neformalnih naselja trebalo da bude završeno do 2015.

Plan za sprovođenje standarda na Kosovu (PSSK) i Akcioni plan za sprovođenje evropskog partnerstva (APSEP)¹² utvrđuju detaljne obaveze institucija na Kosovu za regulisanje neformalnih naselja i traže održiva rešenja za zajednice koje žive u kampovima i raseljena lica koja žive u privremenim centrima.¹³

¹⁰ Ovu deklaraciju su izvorno potpisali 2004. Albanija, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Crna Gora i Srbija.

¹¹ Vidi stranicu 2, "Nacionalni i regionalni predstavnici iz Jugoistočne Evrope su se složili oko sledećeg ... da preduzmu *in situ* regulisanje i da ga nadgrade u najvećoj mogućoj meri. "

¹² Plan za sprovođenje standarda na Kosovu (PSSK) je pokrenut od strane Specijalnog predstavnika generalnog sekretara UN-a i kosovskog premijera 10. decembra 2003. Dogovoreno je između kosovskih privremenih institucija samouprave i UNMIK-a i odobren od strane Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. PSSK je detaljan plan koji opisuje konkretne potrebne korake kako bi se zadovoljio skup standarda u osam oblasti, uključujući i pravo vlasništva sa pogledom da Kosovo postane funkcionalno i stabilno društvo. U oktobru 2005, Evropska komisija, UNMIK i kabinet premijera su se dogovorili da uključe PSSK u dugoročni proces evropskih integracija razvojem APSEP. APSEP je usvojila kosovska vlada 9. avgusta 2006, a ističe mere koje kosovske institucije nameravaju da preduzmu i kako bi se obogatili prioritete evropskog partnerstva. To ponovno potvrđuje obaveze koje proizlaze iz PSSK, uključujući potrebu za legalizaciju i regulisanje neformalnih naselja.

¹³ Mera 31 Akcionog plana za sprovođenje evropskog partnerstva 2006.

Nakon potpisivanja Bečke deklaracije, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) je pripremio smernice¹⁴ sa ciljem da pomogne opštinama da koriste prostorno planiranje kao sredstvo za integraciju neformalnih naselja. Smernice su potvrdile pravo stanovnika da imaju pristup osnovnoj infrastrukturi i socijalnim uslugama i da imaju sigurnost poseda. Osnovna načela smernica su: 1) poboljšanje uslova u neformalnim naseljima trebalo bi da bude cilj prostornog planiranja, 2) aktivno učestvovanja stanovnika neformalnih naselja u procesu planiranja i 3) veće učestvovanje svih zajednica i građanskog društva u prostornom planiranju.

Zakon o prostornom planiranju navodi obaveze opština i MŽSPP u pogledu pripreme prostornih planova. Neka od načela na kojima se zakon zasniva su promovisanje učestvovanja svih zajednica i transparentnost u procesima planiranja.¹⁵ Prema Zakonu, opštine su odgovorne za izradu prostornih planova koji bi trebalo da utvrde sva neformalna naselja. Dalje, opštine bi trebalo da odrede na koji način će takva naselja biti regulisana rešavajući probleme pristupa infrastrukturi i socijalnim uslugama kao i rešavanju pitanja koja se odnose na državinu imovine. Iako Zakon o prostornom planiranju na početku nije pružao definiciju neformalnih naselja, izmenjeni i dopunjeni Zakon o prostornom planiranju pruža takve definicije.¹⁶

U skladu s ovim okvirom praktične politike i pravnim okvirom, regulisanje neformalnih naselja trebalo bi da bude učinjeno na transparentan i participatorni način kako bi se osigurao pristup odgovarajućem stanovanju i sigurnosti prava poseda za sve zajednice na Kosovu. Osim toga, opštine imaju obavezu da uključe stanovnike neformalnih naselja u proces planiranja i da identifikuju ova naselja u prostorne planove sa ciljem njihovog eventualnog regulisanja odnosno legalizacije.

APEP takođe obavezuje Vladu da izradi i sprovede strategiju i akcioni plan za regulisanje neformalnih naselja i sprečavanje razvoja budućih neformalnih naselja. U tom smislu, MŽSPP je izradio strategiju i akcioni plan za sprečavanje i regulisanje neformalnih naselja na Kosovu (Nacrt strategije MŽSPP) čije usvajanje se očekuje 2011. Ova strategija trebalo bi da dodatno pomogne i podstakne opštine da regulišu i integrišu neformalna naselja na održiv način i spreče budući nastanak neformalnih naselja. Strategija MŽSPP i ovde naglašava potrebu participatornog pristupa.

Posebno treba istaći da Nacrt strategije APEP i MŽSPP prepoznaju važnost pristupa socijalnom stanovanju u borbi protiv i sprečavanju problema neformalnih naselja kroz pružanje pristupa adekvatnom smeštaju za one koji ne mogu da ga priušte na neki drugi način. U skladu sa preporukama APEP-a, novi Zakon o socijalnom stanovanju je usvojen 2010.¹⁷

3. REAGOVANJE OPŠTINA NA NEFORMALNA NASELJA

3.1 Identifikacija neformalnih naselja

¹⁴ Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Smernice za prostorno planiranje neformalnih naselja, 2005.

¹⁵ Vidi član 3.

¹⁶ Vidi član 2.

¹⁷ Zakon br 03/L-164 o određenim programima stambenog finansiranja, 25. februar 2010.

U skladu sa Bečkom deklaracijom i smernicama MŽSPP, opštine bi trebalo da identifikuju sva neformalna naselja na svojim teritorijama sa eventualnim ciljem legalizacije ili regulisanja naselja i poboljšanja uslova života stanovništva.

Region Prizren

Tokom razgovora sa opštinskim zvaničnicima u regionu Prizren, samo zvaničnici u opštini Prizren su identifikovali sigurno postojanje tri neformalna naselja.¹⁸ Zvanično intervjuisano osoblje je navelo da je nedostatak sigurnosti poseda najočiglednije obeležje identifikovanih neformalnih naselja. Naselja "Farmakos" i "Ramiz Sadiku" predstavljaju javne objekte (bivši studentski dom i radničke barake u bivšem društvenom vlasništvu), koje su trenutno zauzele seoske porodice koje su tražile privremeno utočište odmah nakon 1999. Prema navodima opštine, korisnicima nije odobreno nikakvo pravo korišćenja prostora. Stanovnici su uglavnom kosovski Albanci, a mnogi još uvek imaju svoju imovinu u selima svog porekla. Dostupnost infrastrukture (vode za piće, kanalizacija, električna energija, putevi) i socijalnih usluga (zdravstvo, obrazovanje, javni prevoz) smatraju se odgovarajućim. Međutim, opština primećuje da su stambeni uslovi loši, a privredna situacija stanovnika se uglavnom bazira oko kombinacije privremenog zapošljavanja i socijalne pomoći.

Treće naselje u Prizrenu, "Jeta e Re" je nastanjeno Romima. Generalno, pristup infrastrukturi i socijalnim uslugama je primeren i uporediv sa drugim urbanim područjima u Prizrenu. Vlasnici su izgradili većinu kuća na svojoj ličnoj privatnoj imovini, osim nekoliko kuća koje su delom izgrađene na opštinskom zemljištu. Jedino veliko otvoreno pitanje je da su kuće izgrađene bez građevinske dozvole što je slična situacija u mnogim drugim prigradskim i ruralnim oblastima u Prizrenu.

Opštinski zvaničnici u opštini Malishevë/Mališevo nisu bili sigurni da li se selo Stapanicë / Stepanica kvalifikuje kao neformalno naselje. Najverovatniji razlog zbog takve nesigurnosti zvaničnika je stepen razumevanja neformalnih naselja i kako ih prepoznati. Kuće su ovde izgrađene na privatnoj imovini vlasnika.

Region Pejë/Peć

U regionu Pejë/Peći dve od šest opština su identifikovale neformalna naselja: četiri u opštini Pejë/Peć¹⁹ i tri u opštini Gjakovë/Đakovica²⁰. Prema rečima zvaničnika u opštini Pejë/Peć, neformalna naselja generalno karakteriše nedostatak sigurnosti prava poseda. Naselja "7 Shtatori", "Kristali" i "Asllan Çeshme" su mešovitog etničkog sastava u kojima žive kosovski Albanci i Romi, Aškalijski ili Egipćani, a gradsko naselje "Zatra" je nastanjeno kosovskim Albancima. U svakom od ovih naselja većina stambenih jedinica je izgrađena na opštinskom zemljištu, dok su druge izgrađene na vlastitom privatnom zemljištu stanovnika, iako je samo nekolicina upisala pravo vlasništva. Zvaničnici su istakli da se „Kristali" i "Zatra" nalaze u boljem položaju u smislu prava državnine jer je većina nepokretne imovine sagrađena na privatnom zemljištu, a samo nekolicina na opštinskom zemljištu. Neformalnim naseljima i ovde nedostaje odgovarajući pristup javnim službama i infrastrukturi, kao što su voda, električna energija i usluge otpada. U naseljima "7 Shtatori" i "Kristali" ekonomska situacija se uveliko bazira oko kombinacije prilično loših uslova kako u pogledu zapošljavanja tako i u pogledu socijalne pomoći i uslova stanovanja. Navodno, ekonomska

¹⁸ Naselja "Farmakos", "Ramiz Sadiku" i "Jeta e Re".

¹⁹ Naselja "7 Shtatori", "Kristali", "Zatra" i "Asllan Çeshme".

²⁰ Naselja "Kolonija", "Brekoc" i "Piskota".

situacija i uslovi stanovanja u "Zatra" i "Asllan Çeshme" su malo bolji u smislu ekonomske situacije i uslova stanovanja.

U opštini Gjakovë/Đakovica u neformalnim naseljima koje su utvrdili opštinski zvaničnici uglavnom žive kosovski Romi, Aškalije ili Egipćani i nekolicina kosovskih Albanaca.

Zvaničnici su primetili da ovde postoji očigledan problem u vezi sa sigurnošću prava na posed gde je procenjeno da samo 20 odsto žitelja poseduje privatnu imovinu dok ostali žive na parcelama koje su vlasništvo društvenih preduzeća ili na opštinskoj zemlji bez odobrenog prava na upotrebu²¹. Osim toga, naselja „Kolonia” i „Brekoc” imaju značajne probleme u vezi sa pristupom osnovnim uslugama kao što su voda, struja i kanalizacija. Više zabrinutosti postoji u slučaju „Kolonie”, koja se nalazi pored opštinske deponije, gde su žitelji izloženi ozbiljnom zagađenju vazduha i opasnom otpadu. Uočeno je da je pristup osnovnim socijalnim uslugama u svakom naselju oskudan. Uslovi stanovanja su takođe neadekvatni, izuzimajući naselje „Piskote” gde su ekonomski uslovi navodno bolji.

Region Prishtinë/Priština

U regionu Prishtinë/Priština, u šest od ukupno osam opština identifikovana su sledeća neformalna naselja: tri u opštini Prishtinë/Priština²²; dva u opštini Podujevë/Podujevo²³; osam u opštini Obiliq/Obilić²⁴; sedam u opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje²⁵; tri u opštini Glllogovc/Glogovac²⁶ i 15 u opštini Gračanica/Gračanicë²⁷. Naselja u opštini Glllogovc/Glogovac postoje od 1999. godine dok sva ostala postoje više decenija. Naselja koja su identifikovali zvaničnici u većini opština naseljena su kosovskom Albancima i/ili kosovskim Romima, Aškalijama i Egipćanima. Zvaničnici su u Obiliq/Obiliću uočili da u mnogim naseljima takođe žive kosovski Srbi, dok su u naseljima u Gračanici/Gračanicë nastanjeni kosovski Srbi i/ili kosovski Romi, Aškalije i Egipćani.

U naseljima u opštini Glllogovc/Glogovac, te u naselju „Obiliq i Ri” i kampu u Plemetini/Plemetinë u opštini Obiliq/Obilić, zvaničnici su uočili da su glavna obeležja identifikovanih neformalnih naselja nepostojanje sigurnosti poseda kao i nedostatak pristupa osnovnim komunalnim uslugama i infrastrukturi. Većina žitelja u ovim naseljima živi na zemljištu koje je u vlasništvu opštine i finansijski zavise od socijalne pomoći stoga ne mogu priuštiti bolje uslove za stanovanje. Prema rečima opštinskih zvaničnika, neformalna naselja identifikovana u opštinama Podujevë/Podujevo i Fushë Kosovë/Kosovo Polje, kao i naselja „Kodra e Trimave/Vranjevac” i „Ramiz Sadiku” u opštini Prishtinë/Priština uglavnom karakteriše nepostojanje sigurnosti poseda. „Ashkali naselje” u Podujevë/Podujevu kao i naselja u Fushë Kosovë/Kosovom Polju uglavnom su izgrađena na privatnoj imovini žitelja

²¹ Prema opštinskim zvaničnicima, naselje Kolonia” se većim delom nalazi na društvenoj zemlji dok su naselja „Brekoc” i „Piskote” na zemljištu koje je spoj opštinskog i privatnog zemljišta.

²² Naselja „Ramiz Sadiku”, „Dodona”, (bivša „Moravska”) i Kodra e Trimave/Vranjevac.

²³ Jedno „Ashkali” naselje u gradu Podujevë/Podujevu i „Kuvajtsko selo” (naselje koje se nalazi pored puta Podujevë/Podujevo - Merdar/Merdare).

²⁴ Naselja „Subotiq”, „Azotika” i „Obiliq i Ri”, selo Plemetina/Plemetinë, kamp „Plemetina/Plemetinë camp”, selo Janjine Vode, selo Dardhishta i naselje u selu Babin Most/Babimoc.

²⁵ Selo Bresje, selo Henc/Ence, selo Lismir/Dobri Dub, „Naselje 02”, „Naselje 07”, „Naselje 028”, i „Naselje 029”.

²⁶ Naselja „Poklek i Ri” i „Feronikeli” i selo Komoran/Komorane.

²⁷ Naselja „Romska oblast”, „Padalište” i „Vočar” u Gračanici/Gračanicë, i u sledećim selima: Lapljem Selu/Llapllasellë, Preocu/Preoc, Badovcu/Badoc, Sušici/Sushicë, Lepini/Lepi, Skulanevu/Skullan, Radevu/Radevë, Dobrotinu/Dobratin, Donjoj Gušterici/Gushtericë e Ulet, Gornjoj Gušterici/Gushtericë e Epërme, Livadu/Livagjë, Suhodoll/Suvom Dolu, Batuseu/Batushë i Ugljaru/Uglar.

dok je "Kuvajtsko selo" u Podujevë/Podujevu izgrađeno na opštinskoj zemlji. Za ovo drugo naselje, zvaničnici su izjavili da žitelji imaju pravo na korišćenje imovine kroz ugovore sa opštinom. Međutim, što se tiče opštine Prishtinë/Priština, zvaničnici su izjavili da su naselja delimično izgrađena na privatnom posedu žitelja, a delom na opštinskoj ili društvenoj zemlji. Neki žitelji su stekli pravo na korišćenje određenih parcela zemljišta kroz sklapanje pojedinačnih ugovora sa određenim društvenim preduzećima (što se tiče naselja „Ramiz Sadiku”) ili sa opštinom.

Što se tiče opštine Gračanica/Gračanice, opštinski zvaničnici su zabeležili da su glavne karakteristike po kojima se prepoznaju neformalna naselja nedostatak infrastrukture i pristupa osnovnim uslugama. Treba napomenuti da je što se tiče Gračanice/Gračanice, opština otišla korak dalje u isticanju da većini njenih neformalnih naselja nedostaje pristup socijalnoj infrastrukturi, kao što su obdaništa, omladinski centri i starački domovi, što ukazuje da opština pod neformalnim naseljima podrazumeva širi koncept od većine opština. Većina objekata u Gračanici/Gračanice je sagrađena na privatnom posedu i uknjižena na ime žitelja vlasnika. Gračanica/Gračanice koristi posebno široku definiciju neformalnih naselja što je dovelo do toga da se skoro sva sela u Gračanici/Gračanice smatraju neformalnim naseljima. Većini naselja u opštini Obiliq/Obilić²⁸ takođe nedostaje pristup infrastrukturi i osnovnim uslugama dok su naselja uglavnom izgrađena na opštinskoj zemlji i u nekim delovima na privatnom posedu žitelja.

Region Gjilan/Gnjilane

U regionu Gjilan/Gnjilana, u šest od ukupno jedanaest opština evidentirana su sledeća neformalna naselja: 11 u opštini Gjilan/Gnjilane²⁹; šest u Viti/Vitini³⁰; šest u Ferizaj/Uroševcu³¹; pet u Kačanik/Kaçaniku³²; četiri u Kamenicë/Kamenici³³ i samo jedno u Hani i Elezit/Đeneral Jankoviću³⁴. Većina naselja evidentiranih širom regiona Gjilan/Gnjilana naseljeno je kosovskim Albancima, u nekoliko naselja žive kosovski Romi, Aškaliye ili Egipćani³⁵ i kosovski Srbi³⁶. Nepostojanje sigurnosti poseda predstavlja jednu karakteristiku koja je uočena u svim opštinama. Neka neformalna naselja izgrađena su na privatnoj imovini žitelja dok se druga nalaze na opštinskoj ili društvenoj zemlji. Ostala naselja se jednim delom prostiru na privatnoj imovini žitelja, a drugim delom na opštinskoj ili društvenoj zemlji. Zvaničnici su širom regiona uočili da uglavnom svi žitelji ovih naselja ne shvataju važnost

²⁸ Naselja „Azotika” i „Subotiq”, selo Plemetina/Plemetinë, selo Janjine Vode, selo Dardhishta i naselje u selu Babin Most/Babimoce.

²⁹ Naselje „Arbëria/Qenar qeshme”; naselje „Dheu i Bardh/Bela Zemlja”; naselje „Ivo Lola Ribar”; oblast „Zabeli” (fabrika stočne hrane); naselje „Abdullah Presheva”; neimenovano naselje u blizini sportske hale; neimenovano naselje pokraj puta za Malishevë/Mališevo; neimenovano područje pokraj puta za Gllamu; neimenovano naselje pored obilaznice; neimenovano naselje između sela Pasjak i Livoc i Epërm/Gornji Livoč; i neimenovano područje pored puta za Prishtinë/Prištinu.

³⁰ Naselja „Vitia 1”, „Vitia 2” i „Vitia 3”, selo Radivojc/Radivojce, selo Drobesh/Drobeš i selo Binçë/Binač.

³¹ Naselja „Koçi Xoxe”, „Sallahane/Salahane”, „Halit Ibishi”, „Fabrika e tubave” (fabrika cevi) i „Rrr. I. Rugova” i selo Dubravë/Dubrava.

³² Deo ulice „Agim Bajrami”, naselja „Dushkaja 1 i 2”, naselje „Ramadan Agushi”, selo Kashan/Kaşan i selo Straža/Strazhë.

³³ Romska mahala (grad Kamenicë/Kamenica), Romska mahala (selo Berivojcë/Berivojce), Romska mahala (selo Hogoshtë/Ogošte), i naselje u selu Bosce/Boscë.

³⁴ U oblasti Brave, severozapadni deo Hani i Elezit/Đeneral Jankovića.

³⁵ Naselja „Abdullah Presheva” i „Ivo Lola Ribar” (opština Gjilan/Gnjilane); selo Radivojc/Radivojce (opština Viti/Vitina); naselja „Sallahane/Salahane” i „Halit Ibishi” i selo Dubravë/Dubrava (opština Ferizaj/Uroševac); i Romska mahala u gradu Kamenicë/Kamenica, Romska mahala u selu Berivojcë/Berivojce, Romska mahala u selu Hogoshtë/Ogošte (opština Kamenicë/Kamenica).

³⁶ Selo Binçë/Binač (opština Viti/Vitina) i naselje u selu Bosce/Boscë (opština Kamenicë/Kamenica).

administrativnih postupaka o legalnoj izgradnji niti poseduju neophodna finansijska sredstva da započnu postupke. Većina žitelja širom regiona ekonomski zavisi od socijalne pomoći.

Opštinski zvaničnici su kao razlog za zabrinutost uočili nepostojanje pristupa osnovnoj infrastrukturi i komunalnim uslugama, kao što su voda, struja, kanalizacija i asfaltirani putevi u svim opštinama u regionu Gjilan/Gnjilana. Pristup socijalnoj infrastrukturi, kao što je pomoć u vanrednim situacijama, obrazovanje i usluge zdravstvene nege takođe predstavljaju obeležja koje su mnoge opštine zapazile.³⁷ U opštinama Kačanik/Kaçanik i Kamenicë/Kamenica uslovi stanovanja u naseljima su uglavnom procenjeni kao loši dok su uslovi u ostalim opštinama uglavnom odgovarajući.

Pored toga, opštine Gjilan/Gnjilane, Viti/Vitina i Kamenicë/Kamenica su okarakterisale neformalna naselja kao oblasti koje opštinske vlasti ne priznaju kao sastavni i ravnopravni deo opštinske jedinice. Opštine Gjilan/Gnjilane i Viti/Vitina su takođe navele da je bilo područja gde je postojao rizik da dođe do diskriminacije, najverovatnije zbog prisustva nealbanskih zajednica u neformalnim naseljima.

Prema rečima opštinskih zvaničnika, mnoga evidentirana neformalna naselja u opštinama Gjilan/Gnjilane, Viti/Vitina, Kačanik/Kaçanik i Kamenicë/Kamenica formirana su nakon sukoba u 1998–1999³⁸. Većinu ovih naselja nastanjuju ljudi koji su se preselili iz drugih oblasti ili koji su raseljeni iz svojih kuća gde su prethodno uživali veću sigurnost poseda i sada ne mogu da priušte formalni vid stanovanja u mestima gde se trenutno nalaze.

*Region Mitrovicë/Mitrovica*³⁹

U vreme kada je obavljen razgovor, u četiri od ukupno šest opština u regionu Mitrovicë/Mitrovica identifikovana su sledeća neformalna naselja: tri u opštini Mitrovicë/Mitrovica⁴⁰; šest u Skenderaj/Srbici⁴¹; i tri u Vushtrri/Vučitrnu⁴². Pored toga, evidentirano je jedno neformalno naselje u Leposaviću/Leposaviq⁴³ dok su u severnoj Mitrovici/Mitrovicë evidentirana dva neformalna naselja⁴⁴. Naselja koja su zvaničnici

³⁷ Opštine Kamenicë/Kamenica, Hani i Elezit/Đeneral Janković i Kačanik/Kaçanik.

³⁸ Naselje bez imena u blizini sportske hale, naselje bez imena kraj puta za Malishevë/Mališevo, područje „Zabeli”, naselje bez imena pokraj puta ka Glami, naselje „Dheu i Bardh/Bela Zemlja”, neimenovano naselje pored obilaznice, neimenovano naselje između sela Pasjak Livoc i Epërm/Gornji Livoč (opština Gjilan/Gnjilane – u svima su žitelji kosovski Albanci). Sela Binçë/Binač i Radivojc/Radivojce (opština Viti/Vitina). Deo ulice „Agim Bajrami”, naselja „Dushkaja 1 i 2” i „Ramadan Agushi” i selo Strazhë (opština Kačanik/Kaçanik). Prema opštini, sva naselja u opštini Kamenicë/Kamenica postoje od 2000. godine.

³⁹ Ni severna Mitrovica/Mitrovicë, koja se nalazi pod upravom administracije UNMIK-a u Mitrovici, niti strukture kojima rukovodi Srbija u opštinama na severu (Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zvečan i Zubin Potok) ne priznaju niti sprovode zakone Skupštine Kosova ili podzakonska akta koja su izdala ministarstva Vlade Kosova. Shodno tome, neće priznati ni dokumenta kao što su smernice MŽSPP-a ili Zakon br. 03/L-106 o izmenama i dopunama Zakona o prostornom planiranju br. 2003/14. Ipak, opštinski zvaničnici su dali sveobuhvatnu definiciju neformalnih naselja i zvaničnici iz Zvečana/Zvečan su se takođe pozvali na Bečku deklaraciju.

⁴⁰ Naselja Mahalla e Romëve/Romska Mahala, Dy Korriku/Sitničko Naselje i Brđani/Kroi i Vitakut.

⁴¹ Sela Klinë e Epërme/Gornja Klina, Turiqec/Turićevac, Runik/Rudnik, Çirez/Ćirez, Prekaz i Epërm/Gornje Prekaze i Kopiliq i Epërm/Gornji Obilić.

⁴² Naselja „Ambullanta e Vjetër”, „Baraka” i Ko-operativa/Preduzeće.

⁴³ Kamp za raseljena lica.

⁴⁴ Kampovi u kojima se nalaze raseljena lica „Česmin Lug” i „Osterode”. U vreme kada je sastavljan ovaj izveštaj, „Česmin Lug” je zatvoren i većina žitelja se vratila u Mahalla e Romëve/Romsku Mahalu ili su privremeno raseljeni u kamp „Osterode”.

evidentirali u Leposaviću/Leposaviq i severnoj Mitrovici/Mitrovicë su privremeni kampovi za lica raseljena zbog sukoba 1998–1999.

U opštini Mitrovicë/Mitrovica, „Mahalla e Romëve/Romska mahala“, naseljena kosovskim Romima i Aškalijama, je delimično rekonstruisana uz finansijsku podršku brojnih međunarodnih organizacija⁴⁵ i bilo je mnogo inicijativa da se bivši žitelji reintegrišu⁴⁶. Prema rečima zvaničnika, naselje, "Brdjani/Kroi i Vitakut" je naseljeno kosovskim Srbima, kosovskim Bošnjacima i kosovskim Albancima gde su takođe sprovedeni značajni radovi na izgradnji i uloženi naponi u legalizaciji objekata.

Prema rečima opštinskih zvaničnika, sva neformalna naselja u opštini Skenderaj/Srbica nastanjena su kosovskim Albancima i procenjeno je da imaju adekvatnu infrastrukturu i pristup uslugama. Osim toga, većina kuća je sagrađena na privatnoj imovini i prolazi kroz proces legalizacije. Navodno su uslovi u opštini Vushtri/Vučitrn lošiji u naseljima koja takođe nastanjuju kosovski Albanci. Pristup pijaćoj vodi i kanalizaciji je ograničen i procenjeno je da su loši uslovi za stanovanje. Pored toga, imovina je izgrađena ili na opštinskoj ili na društvenoj zemlji te ne postoji sigurnost poseda. Slična situacija je i u naselju, "Dy Korriku/Sitničko Naselje" u opštini Mitrovicë/Mitrovica, koje je nastanjeno kosovskim Albancima i Aškalijama. Jedina razlika je u tome da je većina objekata izgrađena na privatnoj imovini, ali žitelji nisu upisali svoja vlasnička prava.

Kamp za raseljena lica u opštini Leposavić/Leposaviq formiran je za Rome i Aškalije, raseljene iz „Mahalla e Romëve/Romske Mahale“ u južnoj Mitrovicë/Mitrovici, juna 1999. Prema rečima zvaničnika, ovaj kamp se nalazi na opštinskoj zemlji i karakteriše ga loš pristup osnovnoj infrastrukturi, u šta spadaju vodosnabdevanje i kanalizacija. Osim toga, barake u ovom naselju su neadekvatne za boravak i ne ispunjavaju kriterijume neophodne za adekvatno stanovanje.

Zaključak

Opštinski zvaničnici su širom Kosova, u 19 opština evidentirali ukupno 95 neformalnih naselja. Mnogi opštinski zvaničnici sa kojima je obavljen razgovor, pokazali su dobro poznavanje pojma neformalnih naselja i dali su primedbe na većinu kriterijuma u definisanju. U skladu sa tim, neformalna naselja koja su evidentirali opštinski zvaničnici uglavnom ispunjavaju ove kriterijume, posebno zato jer ne postoji sigurnost poseda, nema osnovnih komunalnih usluga i infrastrukture, i nema pristupa socijalnoj infrastrukturi. Po pravilu, naselja nisu izgrađena u skladu sa urbanističkim planovima i prema tome nemaju dozvole za izgradnju. Mogu biti sagrađena na privatnoj zemlji žitelja ili na zemljištu u javnom ili društvenom vlasništvu tamo gde žitelji nemaju registrovana vlasnička prava. Ukoliko se radi o drugom slučaju, postoji određeni rizik od iseljenja ukoliko nisu ostvarili pravo na korišćenje imovine.⁴⁷

⁴⁵ Uključujući i Kancelariju za vezu sa Evropskom komisijom (ECLO), Agenciju Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj (USAID), Evropsku agenciju za rekonstrukciju (EAR) i vladu Švedske i Norveške. Partneri u sprovođenju su takođe Danski savet za izbeglice, Norveška crkvena pomoć i Mercy Corps.

⁴⁶ Aktivnosti koje podrazumevaju reintegraciju predstavljaju sastavni deo svih projekata usmerenih na povratak u Mahalla e Romëve/Romsku Mahalu. Opština je dodelila zemljište na dugoročnu upotrebu u okviru procesa reintegracije i kako bi obezbedila sigurnost prava na posed, i takođe su sklopljeni tripartitni ugovori koje su potpisali korisnici, opština i sponzori čime je predviđeno pravo na korišćenje ponovo izgrađenih kuća u trajanju od 99 godina.

⁴⁷ Formalno pravo na upotrebu zemljišta može zakonski biti odobreno onim strankama koje nemaju vlasništvo nad zemljom. Videti Zakon br.03/L-226 o dodeli i prenosu nepokretne imovine opštine, 28. oktobar 2010.

Međutim, neke opštine i dalje pokazuju određeni stepen nerazumevanja u vezi sa kriterijumima u definisanju. Većina njih nije obradila treći kriterijum u definisanju koji se odnosi na neadekvatno upravljanje ili neučestvovanje u upravljanju. Pored toga, neke opštine imaju vrlo ograničen koncept što se tiče neformalnih naselja i usmerene su samo na kriterijum koji se odnosi na nedostatak sigurnosti prava na posed. To je bio slučaj u opštinama Vushtri/Vučitrn i Prizren. Opština Prizren je otišla korak dalje u poistovećivanju neformalnih naselja sa opštinskim zemljištem i uzurpiranim objektima, što sprečava opštinu da uživa koristi od ponude ovog zemljišta privatnim preduzećima koja se bave izgradnjom stambenih/poslovnih objekata. Ostale opštine (Dragash/Dragaš, Istog/Istok i Gjakovë/Đakovica), su tokom određivanja nekih kriterijuma u definisanju neformalnih naselja takođe usvojile uži koncept neformalnih naselja jer su ih povezale sa prisustvom zajednica kosovskih Roma, Aškalija i Egipćana. To može da dovede do zablude, s obzirom da se kriterijumi definisanja ne odnose na etničku pripadnost. Opština Gračanica/Graçanicë, se sa druge strane drži preširokog koncepta neformalnih naselja i sva sela kao i određeni broj zona u samom gradu je navela kao neformalna naselja.

Opasnost od ograničenog shvatanja kriterijuma definisanja može dovesti da određene zone ne budu prepoznate kao neformalna naselja i na taj način budu izostavljene iz procesa legalizacije i unapređenja kao i projekata. S druge strane, upotreba isuviše širokog koncepta u definisanju može dovesti do toga da opština uvrsti u neformalna naselja oblasti koje imaju bolje uslove od ostalih i na taj način ne odredi prioritete onih najugroženijih oblasti na adekvatan način. Zbog toga, opštine ne mogu da na adekvatan način ispune svoje obaveze definisane u Bečkoj deklaraciji i smernicama MŽSPP-a.

Privremeni kolektivni centri za lica raseljena zbog sukoba iz 1998–99. su u nekoliko navrata takođe definisani kao neformalna naselja.⁴⁸ Neke karakteristike ovih centara se podudaraju sa karakteristikama neformalnih naselja i raseljena lica koja borave u ovim centrima uživaju ista prava na adekvatne uslove stanovanja kao i žitelji neformalnih naselja. Međutim, privremeni kolektivni centri ustanovljeni su kao privremeno rešenje za raseljena lica. Treba naglasiti da raseljena lica koja žive u privremenim kolektivnim centrima poseduju i ostala međunarodno priznata prava i uvek treba da postoje naponi kako bi se ovim osobama pomoglo da se vrate u mesta ranijeg prebivališta ili u svoje domove (u skladu sa željama i gde je to izvodljivo), ili da se nađu alternativna stalna i održiva rešenja izvan ovih privremenih centara.⁴⁹

3.2 Prostorno planiranje i načini legalizacije

Na Kosovu, na opštinskom nivou postoje tri glavne vrste prostornih planova⁵⁰:

- Opštinski plan razvoja (OPR): postavlja dugoročne ciljeve privrednog, društvenog i prostornog razvoja opštine za period od najmanje pet godina.

⁴⁸ Kamp u Plemetini/Plemetinë, opština Obiliq/Obilić; kamp za raseljena lica u opštini Leposavić/Leposaviq municipality; kampovi „Česmin Lug” i „Osterode”, opština Mitrovicë/Mitrovica; naselje „Voçar” i „Padalište”, Gračanica/Graçanicë.

⁴⁹ Videti principe Ujedinjenih nacija o restituciji stambenih objekata i imovine za izbeglice i raseljena lica (2005) („Pinheiro principi”), Kancelarija Ujedinjenih nacija za koordinaciju humanitarnog rada i vodećih principa o internoj raseljenosti (1998), i okvir Ujedinjenih nacija o održivim rešenjima za interno raseljena lica. (2009).

⁵⁰ U skladu sa Zakonom o prostornom planiranju.

- Urbanistički plan razvoja (UPR): određuje dugoročne planove razvoja i upravljanja urbanim područjima za period od najmanje pet godina.
- Urbanistički regulatorni plan (URP): definiše građevinske zone i određuje detaljne uslove koji se odnose na uređenje prostora i pravila određivanja mesta gde će se graditi zgrade na gradskom zemljištu. Ovaj plan treba da se razmatra svake pete godine.

OPR pokriva celokupnu teritoriju opštine, dok UPR pokriva samo gradska područja (uglavnom samo glavni grad ili manji grad u opštini). Kada su ovi planovi na snazi, opština treba da izradi niz urbanističkih regulatornih planova kako bi određene zone ili područja u glavnom gradu ili manjem gradu bila uređena. Ovi prostorni planovi predstavljaju glavne opštinske mehanizme koji se mogu koristiti za rešavanje pitanja neformalnih naselja. Pre svega, oni određuju koji tip zgrada može biti izgrađen u određenim područjima.⁵¹ Kao takvi, od suštinske su važnosti za određivanje kriterijuma u definisanju sigurnosti prava na posed. Drugo, oni određuju mesto na kojem će se nalaziti osnovna infrastruktura i socijalne usluge i oni predviđaju u kom smeru će se ove usluge razvijati u budućnosti. Iz tog razloga, ovi planovi su neophodni u rešavanju i unapređenju pristupa uslugama - što je drugi kriterijum u definisanju neformalnih naselja.

Smernice MŽSPP-a izdate su 2005. godine nakon potpisivanja Bečke deklaracije, kako bi se obezbedila njena ubrzana primena. Smernice MŽSPP-a imaju za cilj da pomognu opštinama da upotrebe prostorno planiranje kao način da se neformalna naselja integrišu i unaprede uslovi života žitelja. U tom cilju, one pružaju određena uputstva o tome kako sprovesti pripreme analize situacije i kako izraditi plan delovanja kako bi pitanje neformalnih naselja bilo rešeno na opštinskom nivou kroz prostorno planiranje.

Jedan od glavnih principa u smernicama MŽSPP-a i Bečkoj deklaraciji glasi da treba uređivati neformalna naselja koja već postoje. To znači *da uređivanje na licu mesta* treba da predstavlja normu, dok preseljenje naselja treba da bude poslednje rešenje osim u izuzetnim slučajevima - kada osnovni standardni adekvatnog stanovanja ne mogu biti ispunjeni, ili kada sigurnost prava na posed ne može biti ostvarena unutar naselja – tada organi vlasti moraju da traže strategije koje će omogućiti preseljenje. Za opštine može biti vrlo teško da u nekim situacijama reše pitanja koja se odnose na pravo na posed, na primer, ukoliko nemaju ovlašćenja na prenos zemljišta-svojinu ili da dodele pravo na upotrebu društvene imovine. Čak iako se radi o opštinskom zemljištu, opština može samo da dodeli pravo na upotrebu zemljišta na ograničeno vreme.⁵²

Region Prizren

Sve opštine u regionu Prizrena su izjavile da su upoznate sa smernicama MŽSPP-a, osim opštine Prizren, koja predstavlja jedinu opštinu kojoj je preostalo da konačno evidentira neformalna naselja. U vreme kada je obavljen razgovor, OPR opštine Prizren nalazio se u poslednjoj fazi izrade, mada je opština već pripremila UPR. Osim toga, Prizren je od 1999. godine usvojio veliki broj URP-a. Prizren je tokom procesa izrade prostornog plana⁵³ dobijao

⁵¹ U skladu sa članom 36 Zakona br. 2004/15 o izgradnji, koji je proglašen Uredbom UNMIK-a 2004/37, 14. oktobra 2004., „urbanistička dozvola” je neophodna kako bi izgradnja na Kosovu bila legalna. Ovaj dokument svedoči da se izgradnja ili građevinarstvo obavlja u skladu sa ORP-om, UPR-om i URP-om.

⁵² U članu 5 Zakona o dodeli i prenosu nepokretne imovine opštine postavljen je desetogodišnji rok za dodelu nepokretne imovine na korišćenje. Ovaj period može biti produžen do 40 godina uz saglasnost centralnih organa vlasti.

⁵³ UN Habitat, Međunarodna civilna kancelarija i Kulturno nasleđe bez granica.

pomoć od nekoliko međunarodnih organizacija, ipak opština nije upotrebila smernice MŽSPP-a u procesu prostornog planiranja, jer tvrdi da ih nije dobila. Međutim, oni su izjavili da su upotrebili principe slične onima koji se navode u smernicama, jer su savete tokom procesa izrade dobijali od UN Habitat-a i učestvovali su u radionicama koje je na tu temu organizovao MŽSPP u 2010. Opština Prizren je sa druge strane izradila specifičan regulatorni plan za evidentiranje neformalnih naselja. Glavnu zabrinutost za opštinu što se tiče uređenja naselja predstavlja pitanje da li žitelji imaju pravo vlasništva nad objektima koje koriste (to jest, da li ilegalno uzurpiraju javnu/opštinsku imovinu). Prema rečima službenika, identifikovana naselja su javni prostori koje su zauzeli porodice sa sela nakon sukoba 1998-99. i očigledno, većina njih još uvek ima imovinu u selima odakle su došli. Oni imaju pristup osnovnoj infrastrukturi, ali sami stanovi su u lošem stanju. U ovom slučaju, najpoželjnije rešenje ovog problema za opštinu Prizren bilo bi preseljenje, kako bi privatne kompanije mogle da koriste zemljište za izgradnju stambenih naselja. Kako navodi intervjuisani službenik, onima koji trenutno nezakonito zauzimaju opštinsku imovinu bio bi ponuđen smeštaj u novim zgradama.

Region Pejë/Peć

Sve opštine u regionu Pejë/Peći potvrdile su da su pri izradi svojih prostornih planova koristile smernice MŽSPP. Međutim, kako je već primećeno, samo su opštine Pejë/Peć i Gjakovë/Đakovica identifikovale neformalna naselja. Obe opštine su pripremile OPR i UPR, koje je odobrio MŽSPP. Pored toga, obe opštine su uključile identifikovana neformalna naselja u svoje prostorne planove. Opština Gjakovë/Đakovica je usvojila urbanističke regulatorne planove koji se tiču neformalnih naselja, a opština Pejë/Peć je trenutno u fazi izrade nacrtu i oni bi trebali da budu gotovi do kraja 2011. godine. Većina Opština u regionu Pejë/Peć poverila je izradu prostornih planova međunarodnim i domaćim kompanijama.⁵⁴ Pri izradi nacrtu prostornih planova određeni broj opština je dobio pomoć od strane međunarodnih organizacija.⁵⁵

Regulisanje *In situ* je opcija za koju se više zalažu i opštine Pejë/Peć i Gjakovë/Đakovica. Izuzetak je naselje „Kolonija“ u Gjakovë/Đakovici, gde je odabrano izmeštanje na obližnji lokalitet, jer ne može da se postigne sporazum o zameni zemljišta⁵⁶ između Kosovske agencije za privatizaciju⁵⁷ i opštine. Takođe, naselje je smešteno neposredno uz gradsku deponiju, što uzrokuje značajno zagađenje ovog područja i negativno utiče na zdravlje stanovnika. Prema službenim izvorima, opština je raseljenim porodicama dodelila zemljište nedaleko od sadašnje lokacije, koje će im biti dato na korišćenje.⁵⁸ Što se tiče drugih naselja, poboljšanja se uglavnom odnose na popravak putne mreže i obezbeđenje pijaće vode i kanalizacije.

⁵⁴ Pejë/Peć je taj zadatak poverila međunarodnoj organizaciji DHV Group, opštine Istog/Istok i Klinë/Klina kompaniji Urban Plus, Junik kompaniji MetroPolis, a Dečan/Dečane kompaniji Terrasystems Austrian Geotechnik.

⁵⁵ UN Habitat je pomogao opštinama Pejë/Peć i Gjakovë/Đakovica, a Cultural Heritage without Borders (**Kulturno nasleđe bez granica*) je pomogao opštinu Junik.

⁵⁶ Razmena zemljišta se odnosi na proceduru po kojoj zemljište kojim upravlja Kosovska agencija za privatizaciju može da bude dodeljena opštinama kao javno dobro. Član 9 Zakona o dodeli na upotrebu i razmenu nepokretne imovine opštine.

⁵⁷ Zakon br. 03/L-067 o Kosovskoj agenciji za privatizaciju, od 21. maja 2008, uspostavlja agenciju kao nezavisno javno telo koje je odgovorno za upravljanje, privatizaciju i likvidaciju društvenih preduzeća. Za vreme pisanja ovog izveštaja, ovaj zakon je nasledio Zakon br. 04/L-034 o Kosovskoj agenciji za privatizaciju, od 21. septembra 2011.

⁵⁸ Navodno, projekat je u toku i prvi tender za izgradnju 29 kuća je objavljen u septembru 2010, a izgradnja preostale 91 kuće zavisice od potencijalnih donacija i verovatno je da će se sprovesti do 2011.

Iako je neformalno naselje "Rudesh/Rudeš" u opštini Istog/Istok već regulisano putem izmeštanja pre pisanja ovog izveštaja, vredno ga je spomenuti, jer daje uvid u razičite primere pozitivnog odgovora od strane opštine. Prema službenicima opštine, "Rudesh/Rudeš" su nastanjivali kosovski Romi i Egipćani, raseljeni tokom sukoba 1998–1999. Većina građevinskih parcela je bila u društvenom vlasništvu⁵⁹ a kako bi stvari bile još komplikovanije, područje se nalazilo unutar posebne zaštićene zone Srpskog pravoslavnog manastira Gorioč, što je sprečavalo građevinske aktivnosti⁶⁰. Shodno tome, iako je opština želela da podrži povratak u ovo neformalno naselje, u tome je bila sprečena jer nije mogla da obezbedi sigurnost prava poseda za to područje. Međutim, u decembru 2008, skupština opštine je potencijalnim povratnicima koji potiču iz naselja "Rudesh/Rudeš" odobrila dodelu opštinskog zemljišta u selu Serbobran/Srbobran, a Program UN za razvoj (UNDP) je finansirao izgradnju kuća. Korisnici su dobili vlasništvo nad kućama, koje su katastarski registrovane na njihovo ime i dodeljeno im je pravo na korišćenje zemljišta na kojima su sagrađene kuće na period od 10 godina. Opština traži način da period prava upotrebe produži.

Region Prishtinë/Priština

U regionu Prishtinë/Priština, u vreme intervjuja, opštine Obiliq/Obilić i Gllgovc/Glogovac odobrile su OPR i UPR, a ostale su bile u fazi izrade nacрта. Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje je takođe usvojila i svoj UPR, iz 2005. godine. Opštine Gračanica/Graçanicë, Prishtinë/Priština i Fushë Kosovë/Kosovo Polje usvojile su URP, a URP opštine Fushë Kosovë/Kosovo Polje potiče iz 2005. Osim opština Gllgovc/Glogovac i Gračanica/Graçanicë, sve opštine primaju pomoć eksternih organizacija u procesu prostornog planiranja.⁶¹

Prema službenim izvorima, sve opštine uključile su identifikovana neformalna naselja u svoje prostorne planove. Pored toga, sve opštine tvrde da su koristile smernice MŽSPP, ali samo u svrhu identifikacije neformalnih naselja. Opština Gračanica/Graçanicë je započela pripremu, a opština Gllgovc/Glogovac planira da uradi posebne regulatorne planove.

Sve opštine navode da imaju nameru da regulišu neformalna naselja *in situ*. Međutim, takođe ističu da je nedostatak fondova za potrebnu izgradnju i infrastrukturne radove glavna prepreka ostvarenja njihovih namera.

Region Gjilan/Gnjilane

U regionu Gjilan/Gnjilane, u vreme pisanja ovog izveštaja, samo su opštine Gjilan/Gnjilane i Ferizaj/Uroševac usvojile svoje OPR i UPR. Druge opštine u regionu trenutno izrađuju nacrt svojih OPR i UPR, osim opštine Klokot/Klllokot, koja još nije započela taj proces. Sve opštine izrađuju nacrt URP, osim opština Hani i Elezit/Đeneral Janković i Štrpce/Shtërpçë, koje još nisu započele. Prema opštinskim izvorima, sa izuzetkom opština Ferizaj/Uroševac,

⁵⁹ Prema rečima opštinskih zvaničnika, registrovani su pod imenom društvenog preduzeća "Šumarstvo".

⁶⁰ Zakon br. 03/L-039 o Posebnim zaštićenim zonama, od 20. februara 2008.

⁶¹ Podujevë/Podujevo je dobilo pomoć od EULOG-a (projekat koji finansira EU, a kojim upravlja ECLC, za pružanje pomoći opštinama u izradi njihovih OPR i razvijanje kompetencija za njihovo sprovođenje). Prishtinë/Priština je primila pomoć od nemačkih, engleskih i slovenačkih kompanija. Obiliq/Obilić i Fushë Kosovë/Kosovo Polje su, takođe, primili pomoć (iako opštinski zvaničnici nisu specificirali od kojih). UN Habitat i UNDP su izrazili interes da pomognu opštinu Gračanica/Graçanicë, ali u vreme intervjuja opština još nije odgovorila na njihove ponude.

Kaçanik/Kaçanik⁶² i Klokot/Kllokot, sve opštine su primile pomoć od eksternih organizacija⁶³.

Većina opština koje su identifikovale neformalna naselja, uključila su ih u prostorne planove. Međutim, Ferizaj/Uroševac nije uključio dva od šest naselja⁶⁴, a Kamenicë/Kamenica nije uključila ni jedno. Prema izvorima opštine Kamenicë/Kamenica, ova naselja nisu još uključena zato što su planovi u fazi izrade nacrt. Sve opštine koje su identifikovale neformalna naselja navode da su koristile smernice MŽSPP tokom faze izrade nacrt prostornog plana. Četiri opštine koje nisu identifikovale neformalna naselja⁶⁵ navode da nisu znale za smernice MŽSPP ili ih nisu primile.

Što se tiče opština koje su identifikovale neformalna naselja, samo su Gjilan/Gnjilane i Viti/Vitina izradile posebne regulatorne planove i obe opštine koriste dva kriterijuma za određivanje prioriteta naselja za regulaciju: 1) nedostatak sigurnosti prava poseda; 2) neodgovarajući pristup osnovnim uslugama i infrastrukturi; 3) neprihvatanje od opštinskih vlasti kao integralnog i jednakopravnog dela opštine i 4) rizik od diskriminacije. Ovi kriterijumi odražavaju se i u definiciji neformalnih naselja obe opštine.

Sve opštine u regionu Gjilan/Gnjilane izabiru *in situ* regulisanje, kao poželjnu opciju. U stvari, većina ih navodi da je to jedina opcija koja dolazi u obzir. Jedini izuzetak je opština Kamenicë/Kamenica, koja nije donela odluku o regulaciji *in situ* niti regulaciju o izmeštanju zato što se, kako kažu, prostorni planovi još nalaze u fazi izrade nacrt i neformalna naselja još nisu uključena u te planove. Sve opštine navode poboljšanje pristupa uslugama i infrastrukturi kao prioritet, a Kačanik/Kaçanik se upućuje posebno na poboljšanje pristupa zdravstvenim i obrazovnim uslugama. Opštine Ferizaj/Uroševac i Viti/Vitina su pored toga spomenule kao prioritet i razrešenje pitanja prava na stanovanje. Zvaničnici opštine Hani i Elezit/Đeneral Janković tvrde da nemaju jasnu ideju kako da poboljšaju situaciju u neformalnim naseljima koja su identifikovali, posebno u pogledu klizišta, koja na toj lokaciji predstavljaju ozbiljan rizik.

Region Mitrovicë/Mitrovica

U južnim opštinama, u vreme intervju, opštine Mitrovicë/Mitrovica i Skenderaj/Srbica nalazile su se u različitim fazama izrade svojih OPR, UPR i URP. Opština Vushtrri/Vučitrn je završila svoje OPR i UPR za period 2009–2014. Svi su primili neku vrstu pomoći od eksternih organizacija.⁶⁶ Sve opštine navode da su sva neformalna naselja uključila u svoje planove i da su za vreme izrade nacrt koristili smernice MŽSPP.

Opština Mitrovicë/Mitrovica je već izradila, a opštine Skenderaj/Srbica i Vushtrri/Vučitrn još rade na izradi nacrt posebnih planova regulacije za svoja neformalna naselja, koji imaju za

⁶² Prema opštinskim izvorima, tražili su pomoć od UN Habitat-a, ali zahtev nije odobren.

⁶³ Prema rečima opštinskih zvaničnika, UN Habitat je pomogao opštinama Gjilan/Gnjilane i Hani i Elezit/Đeneral Janković; UNDP je pomogao Ranilug/Ranillugu; Swiss-Kosovo Local Governance (*Švajcarsko/kosovska lokalna uprava) i Decentralization Support Project (*Projekat za pomoć u decentralizaciji) (LOGOS) je pomogao Štrpce/Shtërpçë, Kamenicë/Kamenicu, i Novo Brdo/Novobërdë; a NVO „Elita“, NVO „Alternativa“ i OEBS si pomogli Viti/Vitini.

⁶⁴ Naselje „Koçi Xoxe“ i selo Dubravë/Dubrava nisu uključeni u prostorne planove Ferizaj/Uroševca. To posebno iznenađuje u slučaju sela Dubravë/Dubrava, gde su uslovi procenjeni kao prilično loši.

⁶⁵ Štrpce/Shtërpçë, Novo Brdo/Novobërdë, Klokot/Kllokot, i Ranilug/Ranillug.

⁶⁶ Prema rečima opštinskih zvaničnika, UN Habitat je pomogao Mitrovicë/Mitrovicu i Skenderaj/Srbicu putem obuka o strateškom urbanističkom razvoju. Vushtrri/Vučitrn je izradu svojih planova poverio urbanističkom birou „INTEG“ iz Prishtinë/Prištine.

cilj rešavanje prvo hitnijih slučajeva. Regulacija *in situ* je odabrana opcija za Mitrovicë/Mitrovicu i Skenderaj/Srbicu i obe opštine imaju nameru da: 1) mapiraju pogodena područja; 2) sprovedu zoniranje ovih područja kako bi se omogućila stambena izgradnja i 3) regulišu ili legalizuju ova naselja. Međutim, opština Vushtrri/Vučitrn bi takođe, radije preselila stanovnike u socijalne stanove, jer smatraju da njihov sadašnji stambeni prostor (bivši dom zdravlja, bivša kasarna i bivša zadruga) nije građen za stanovanje, stanovnici imaju vrlo loš pristup osnovnoj infrastrukturi i nemaju pravo na upotrebu zemljišta.

Sve severne opštine u regionu Mitrovicë/Mitrovica rade na osnovu prostornih planova koji su na snazi od 90-ih, mada su opštine Zvečan/Zvečan i Zubin Potok izradile određeni broj novijih urbanističkih planova. Nijedna od severnih opština nije koristila smernice MŽSPP.⁶⁷

Kao što je ranije rečeno, opštine severna Mitrovica/Mitrovicë i Leposavić/Leposaviq su jedine od opština na severu identifikovale neformalna naselja, koja u isto vreme služe i kao kolektivni centri za raseljena lica. Iako su kolektivni centri u severnoj Mitrovici/Mitrovicë bili u središtu pažnje međunarodnih programa za olakšavanje ponovnog naseljavanja i reintegracije⁶⁸, još uvek nema predviđenih rešenja za lica koja su smeštena u kampu u Leposaviću/Leposaviq.

Zaključak

U vreme intervjuja, skupštine opština u samo 12 opština⁶⁹ su usvojile OPR. Većina drugih radila je na izradi nacarta, a pet opština⁷⁰ je tek započelo sa radom. Dva od ovih OPR se sprovode bez prethodnog odobrenja MŽSPP.⁷¹ U 17 opština, UPR su usvojile skupštine opština.⁷² Pored severnih opština u regionu Mitrovicë/Mitrovica, pet opština⁷³ je izjavilo da nisu znali za smernice MŽSPP i, shodno tome, nisu ih koristile u procesima izrade nacarta prostornog plana. To delimično objašnjava zašto četiri od ovih opština⁷⁴ nije identifikovalo nijedno neformalno naselje u području njihove odgovornosti.

Od opština koje su identifikovale neformalna naselja, većina se zalaže sa opciju *in situ* regulaciju, koja je u skladu sa Bečkom deklaracijom i smernicama MŽSPP. To znači, da bi radije našli način da obezbede sigurnost poseda i poboljšaju pristup infrastrukturi na

⁶⁷ Opštine Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok i Zvečan/Zvečan primenjuju samo propise Republike Srbije i neke UNMIK-ove uredbe, a uprava u severnoj Mitrovici/Mitrovicë primenjuje samo UNMIK-ove uredbe i zakone Kosova koje je proglasio SPGS.

⁶⁸ Vidi fusnotu 46, *supra*.

⁶⁹ Opštine Glogovac/Glogovac, Shtime/Štimlje, Obiliq/Obilić, Pejë/Peć, Gjakovë/Đakovica, Dečan/Dečane, Istog/Istok, Gjilan/Gnjilane, Ferizaj/Uroševac, Vushtrri/Vučitrn, Lipjan/Lipljane i Suharekë/Suva Reka. Od vremena intervjuja još šest opština je usvojilo OPR: Mitrovica/Mitrovicë, Junik, Podujevë/Podujevo, Viti/Vitina, Hani i Elezit/Đeneral Janković i Kačanik/Kaçanik.

⁷⁰ Prishtinë/Priština, Klokot/Kllokot, Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok i Zvečan/Zvečan. Od vremena intervjuja, Klokot/Kllokot je započeo sa izradom nacarta svog OPR.

⁷¹ Opštine Suharekë/Suva Reka i Lipjan/Lipljane. Prema Članu 13.9 Zakona o prostornom planiranju, a pre finalnog usvajanja od strane skupštine opštine, OPR treba da se dostave MŽSPP na proveru usklađenosti sa prostornim planom Kosova.

⁷² Opštine Glogovac/Glogovac, Shtime/Štimlje, Obiliq/Obilić, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Lipjan/Lipljane, Gjilan/Gnjilane, Ferizaj/Uroševac, Kačanik/Kaçanik, Pejë/Peć, Gjakovë/Đakovica, Dečan/Dečane, Istog/Istok, Suharekë/Suva Reka, Mitrovica/Mitrovicë, Vushtrri/Vučitrn, Prizren i Malishevë/Mališevo. Od vremena intervjuja još tri opštine su usvojile svoje UPR: Viti/Vitina, Hani i Elezit/Đeneral Janković i Skënderaj/Srbica.

⁷³ Prizren, Štrpce/Shtërpçë, Novo Brdo/Novobërdë, Klokot/Kllokot i Ranilug/Ranillug. Pored toga, severne opštine u regionu Mitrovicë/Mitrovica (Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zvečan i Zubin Potok) ne koriste smernice MŽSPP, jer deluju u skladu sa srpskim zakonodavstvom i propisima UNMIK-a.

⁷⁴ Štrpce/Shtërpçë, Novo Brdo/Novobërdë, Klokot/Kllokot i Ranilug/Ranillug.

lokacijama gde se stanovnici trenutno nalaze. Međutim, postoje i neki izuzeci. U slučaju naselja "Kolonia" u opštini Gjakovë/Đakovica, opština je morala da usvoji strategiju izmeštanja jer nije bilo lako obezbediti sigurnost prava poseda s obzirom na činjenicu da se stambene jedinice nalaze na zemljištu u društvenom vlasništvu. Pored toga, naselje je smešteno u ekološki opasnom području, pored opštinske deponije smeća. Specifične okolnosti u naselju "Kolonia" primorale su opštinu da preseli stanovništvo, kako bi imali sigurnost prava poseda, bolji pristup infrastrukturi i zdraviju životnu sredinu. U svetlu konsultativnog pristupa koji je primenila opština sa zajednicom, slučaj "Kolonia" može se posmatrati kao pozitivan metod za regulisanje neformalnih naselja u slučajevima kada je izmeštanje jedino ostvarivo rešenje.⁷⁵

Slično tome, sigurnost poseda u neformalnom naselju "Rudesh/Rudeš" u opštini Istog/Istok ne može se lako postići, jer je većina građevinskih parcela na zemljištu u društvenom vlasništvu i području unutar posebne zaštitne zone Srpskog pravoslavnog manastira Gorioč. U takvoj situaciji opština nema mnogo raspoloživih opcija, nego da se založi za izmeštanje.

U Prizrenu, opština je navela da ukoliko odluči da razvija ovo područje u budućnosti, preselila bi stanovnike "Farmakosa" i "Ramiz Sadiku", kako bi se stvorio prostor za privatne investicije. Opština tvrdi da im je cilj da se to zemljište nameni za izgradnju stambenih naselja od strane privatnih firmi i da će se onima koji trenutno zauzimaju opštinsko zemljište – ponuditi smeštaj u novim zgradama. Vushtri/Vučitrn je takođe odabrao izmeštanje putem izgradnje socijalnih stanova na alternativnoj lokaciji. Oni smatraju da bi to bolje ispunilo potrebe stanovnika neformalnih naselja, jer mesta na kojima trenutno stanuju nisu namenjena za stanovanje i imaju loš pristup infrastrukturi i ne postoji sigurnost prava poseda. U slučaju ovih dvaju opština, smeštaj u novoizgrađenim stanovima na drugim lokacijama bi neosporno popravio uslove života tih stanovnika. Međutim, opština mora, uzeti u obzir i značaj dogovaranja sa stanarima na smislen način i njihovo uključivanje u planiranje razvojnih projekata, kako bi se obezbedilo da se povede računa o njihovim problemima i potrebama.

3.3 Učešće u prostornom planiranju i procesima regulacije

Prava pripadnika svih zajednica da učestvuju u procesima donošenja odluka koje ih se tiču, priznato je zakonskim i političkim okvirom Kosova. Ovo pravo je povezano i sa trećim kriterijumom za određivanje neformalnih naselja, koji ih određuje kao područja gde stanovnici nemaju odgovarajući pristup vlasti ili u njoj ne učestvuju. Zakonski i politički okvir pokušava da se bavi tim nedostacima. Jedan od glavnih principa smernica MŽSPP i Bečke deklaracije je da bi stanari trebali da se uključe u ceo proces planiranja, od identifikacije neformalnih naselja do njihove regulacije. Pored toga, u prostornom planiranju trebali bi da učestvuju pripadnici svih zajednica i građanskog društva. Zakon o prostornom planiranju takođe obavezuje institucije da „promovišu inkluzivne i participatorne procese formulisanja razvojnih strategija i fizičkih planova, koji bez diskriminacije uključuju sve aktere i zajednice.“⁷⁶ Izmenjeni i dopunjeni Zakon o prostornom planiranju nadalje prepoznaje važnost učešća kao jednog od aspekata definicije neformalnih naselja: "Neodgovarajuće učešće ili neučestvovanje u upravi."⁷⁷ Smernice MŽSPP pokušavaju i da se

⁷⁵ Diskusija o aspektima učešća zajednica u donošenju odluka se detaljnije obrađuje u poglavlju 3.3 ovog izveštaja.

⁷⁶ Vidi Član 3 Zakona o prostornom planiranju.

⁷⁷ Vidi Član 2, ibid.

bave ovim pitanjem tako što naglašavaju potrebu uključivanja građana u procese identifikacije i regulisanja.

Region Prizren

U opštini Prizren, nije izrađen poseban mehanizam za uključivanje stanovnika identifikovanih neformalnih naselja u proces regulisanja. Prema rečima predstavnika opštine, stanovnici svoje probleme iznose direktno opštini i njihovo je učešće, teoretski, obezbeđeno tokom javnih rasprava koje se održavaju u sklopu procesa izrade opštinskih prostornih planova. Romi koji žive u naselju "Jeta e Re" imaju predstavnika iz opštinske kancelarije za zajednice i povratak, koji je u mogućnosti da se bavi njihovim problemima u okviru aktivnosti te kancelarije. Nadalje, kao što je ranije pomenuto, ako opština Prizren preduzima aktivnosti za razvoj identifikovanih neformalnih naselja, trebala bi da obezbedi puno i delotvorno učešće stanovništva u procesu planiranja.

Region Pejë/Peć

Sva identifikovana neformalna naselja u regionu Pejë/Peć imaju predstavnike koji su generalno zaduženi za kontakte sa opštinskim vlastima i lokalnim i međunarodnim organizacijama. Međutim, prema rečima predstavnika neformalnih naselja, komunikacija sa opštinom u vezi sa procesima donošenja odluka je, uglavnom, ograničena na javne sastanke. Ovaj mehanizam nije odgovarajući za promovisanje učešća stanovnika, jer se obaveštenje o održavanju sastanaka obično postavlja na opštinsku oglasnu tablu i, shodno tome, informacija ne stiže do stanovnika. Intervjuisani su napomenuli da bi obaveštavanje bilo mnogo efikasnije ako bi informacija bila dostupna na području samog naselja. Nedovoljno angažovanje u procesima donošenja odluka ispoljava se i kroz nedovoljno poznavanje procesa prostornog planiranja i koristi koje mogu da imaju od aktivnog učestvovanja u tom procesu. To je, čak, bio i slučaj sa izradom nacrtu URP koji su se specifično odnosili na područja neformalnih naselja.

Izuzetak od evidentnog nedostatka konsultovanja sa stanovnicima naselja "Kolonija" u opštini Gjakovë/Đakovica, predstavlja prisustvo predstavnika zajednice u radu opštinskih službi i sastancima inicijativnog odbora za izmeštanje neformalnog naselja. Pozitivan nivo angažovanja između stanovnika naselja "Kolonija" i opštine u velikoj meri postoji usled neprekidnog prisustva i podrške međunarodnog NVO-a "Bethany Christian Service, " koji je uspostavio pomoćnu službu u okviru zajednice i koji se neprekidno zalaže u ime stanovnika. Švajcarski Caritas takođe je uključen u proces premeštaja iz tehničke i finansijske perspektive. Njihovo angažovanje vredno je pomena pošto je dobijanje saglasnosti stanovnika u vidu tripartitnog sporazuma⁷⁸ potpisanog pre započinjanja bilo kakvog programa premeštaja/rekonstrukcije predstavljalo značajan preduslov za angažovanje švajcarskog Caritasa na ovom projektu.

Region Prishtinë/Priština

Širom regiona Prishtinë/Prištine, većina naselja ima predstavnika zajednice koji se bavi opštim zabrinutostima stanovnika; međutim, oni ističu da uglavnom nisu uključeni u procese identifikacije i uređivanja. Štaviše, intervjuisani nisu identifikovali nikakve lokalne ili

⁷⁸ Između švajcarskog Caritasa, opštine i zajednice.

međunarodne organizacije koje se bave konkretno neformalnim naseljima.⁷⁹ Jedini izuzetak važi za "Kuvajtsko selo" u opštini Podujevë/Podujevo gde jedan predstavnik sela i predstavnik NVO-a "Kuvajt"⁸⁰ rade sa opštinom na redovnoj osnovi. U slučajevima Fushë Kosovë/Kosova Polja, Podujevë/Podujeva i Obiliq/Obilića, rad sa opštinom postiže se putem predstavnika zajednice u opštinskim telima, kao što su skupština opštine i odbor za zajednice.

Prema rečima predstavnika zajednice, van zahtevanih javnih rasprava o prostornom planiranju, ne postoji nikakav posebni mehanizam koji je razrađen u bilo kojoj opštini u regionu koji uključuje stanovnike neformalnih naselja u procese odlučivanja. U Glllogovc/Glogovcu, Obiliq/Obiliću, Gračanici/Gračanicë i naselju "Kodra Trimeve/Vranjevac" u Prishtinë/Prištini, stanovnici su izneli da nisu konsultovani u procesu prostornog planiranja. Stanovnici naselja u Fushë Kosovë/Kosovu Polju, Podujevë/Podujevu i u naselju "Dodona" u Prishtinë/Prištini istakli su da su učestvovali na javnim sastancima. Važno je istaći da kako opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje tako i opština Podujevë/Podujevo imaju predstavnike zajednice u opštinskim odborima za zajednice, koji predstavljaju direktan mehanizam kojim pripadnici zajednice mogu da se informišu o tekućim događanjima i mogu da upute svoje zabrinutosti opštini.

Region Gjilan/Gnjilana

U opštinama Ferizaj/Uroševac i Kamenicë/Kamenica, naselja nastanjena kosovskim Romima, Aškalijama ili Egipćanima predstavljena su od strane odbornika, članova odbora za zajednice ili zvaničnika opštinske kancelarije za zajednice koji dolaze iz njihovih zajednica. U opštinama Gjilan/Gnjilane, Kačanik/Kaçanik, Hani i Elezit/Đeneral Janković i Viti/Vitina naselja su nominovala predstavnike sela ili zajednice koji su u kontaktu sa opštinskim zvaničnicima. U opštinama Ferizaj/Uroševac i Gjilan/Gnjilane naselja nastanjena kosovskim Albancima nisu identifikovala svoje predstavnike. U opštinama Gjilan/Gnjilane, Ferizaj/Uroševac i Kamenicë/Kamenica, stanovnici su dobili informacije i savet u pogledu stambenih prava od nekolicine međunarodnih organizacija.⁸¹

Prema rečima predstavnika neformalnih naselja, u većini opština u regionu ne postoji nikakav konkretan mehanizam za uključivanje stanovnika neformalnih naselja u procese odlučivanja izvan zahtevanih javnih rasprava o prostornom planiranju. Međutim, u većini slučajeva, opštinski zvaničnici posetili su prvobitno lokacije kako bi ih identifikovali ili sakupili informacije u pogledu uslova u ovim naseljima. U opštinama Ferizaj/Uroševac, Gjilan/Gnjilane i Kačanik/Kaçanik, stanovnici su izneli da su uopšteno zadovoljni njihovim učešćem u javnim debatama. Evidentno je da imati predstavnike u opštinskim telima ili imati predstavnika zajednice koji je u redovnom kontaktu sa opštinskim zvaničnicima pomaže da stanovnici budu bolje informisani i angažovani u procesima odlučivanja.

U opštini Hani i Elezit/Đeneral Janković postoji takođe neformalan mehanizam pošto četiri opštinska zvaničnika žive u jedinom neformalnom naselju tamo. Posledično razmena informacija ili zastupanje pri opštini u ime stanovnika može se izvršiti na neformalnoj osnovi. Ovim kanalom, opština je raspodelila upitnike stanovnicima neformalnih naselja kako bi

⁷⁹ U opštinama Obiliq/Obilić, Gračanica/Gračanicë i Fushë Kosovë/ Kosovo Polje postoji nekolicina NVO-a i međunarodnih organizacija koje se bave pitanjima povratka i humanitarne pomoći ali ne konkretno i neformalnim naseljima.

⁸⁰ "Kuvajt" je lokalni NVO koji se bavi stambenim i socijalnim pitanjima.

⁸¹ Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbeglice, Program Ujedinjenih nacija za razvoj, Agencija Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj, Fondacija za otvoreno društvo i lokalni NVO, Program građanskih prava/Kosovo.

sakupila relevantne informacije o datoj oblasti. U slučaju opštine Viti/Vitina, kompanija angažovana za izradu prostornih planova posetila je lokacije, u cilju sakupljanja detaljnih informacija a stanovnici su obavešteni o uređivanju i procesu izrade prostornih planova. Trebalo bi istaći da se lokalni NVO "Elita" aktivno zalaže za poboljšavanje životnih uslova u neformalnim naseljima u Viti/Vitini i takođe su organizovali jedan broj javnih debata o ovom pitanju.

Međutim, u slučaju opštine Kamenicë/Kamenica, nije uspostavljen nikakav odgovarajući mehanizam konsultovanja ili komunikacije. Stanovnici su izneli da nisu konsultovani tokom procesa identifikacije niti da smatraju da su njihova mišljenja ili zabrinutosti uzeti u obzir od strane opštine. Odsustvo nastojanja opštine da uključi stanovnike u proces planiranja doprineo je tome da se osećaju neinformisanim i izostavljenim iz procesa planiranja.

Region Mitrovicë/Mitrovice

Prema rečima predstavnika zajednice, sva identifikovana neformalna naselja u regionu Mitrovicë/Mitrovice imaju predstavnike koji su uopšteno odgovorni za interakciju sa opštinskim vlastima i lokalnim i međunarodnim organizacijama. U većini slučajeva, oni su predstavnici zajednice dok su u Skenderaj/Srbici stanovnici predstavljeni putem svojih izabranih zvaničnika u skupštini opštine. Uopšteno gledajući, stanovnici imaju priliku da ostvare interakciju sa opštinskim zvaničnicima putem javnih debata i savetodavnih veća.

U opštini Mitrovicë/Mitrovica, međunarodna zajednica bila je od instrumentalnog značaja u finansiranju radova izvedenih u naseljima "Mahalla e Romëve/Romska Mahala" i "Brdani/Kroi i Vitakut". Ovime je takođe zatvoren kamp za raseljena lica "Česmin Lug" sa time da se većina stanovnika vratila u "Mahalla e Romëve/Romsku Mahalu". Međunarodna zajednica i lokalne vlasti uključene u projekte uspostavile su odbore koji se bave uglavnom pitanjima kao što su zdravlje, obrazovanje, stvaranje prihoda i odnosi sa zajednicom.

Prema zvaničnicima opštine Skenderaj/Srbica, šest neformalnih naselja naseljenih kosovskim Albancima nalazi se u povoljnijoj poziciji pošto su zastupljeni od strane svojih izabranih odbornika. Posledično, zastupanje u ime naselja doveo je do nekih poboljšanja u životnim uslovima, kao što su radovi na putu i pristup obrazovanju. Ovo je potkrepljeno činjenicom da su stanovnici u ovim neformalnim naseljima izneli svoje zadovoljstvo nivoom u kome su konsultovani od strane opštine. Dok su stanovnici naselja u opštini Vushtrri/Vučitrn, takođe kosovski Albanci, izneli da ostvaruju dobru komunikaciju sa opštinskim zvaničnicima, oni nisu imali koristi od konkretnih poboljšanja u velikoj meri usled odsustva raspoloživih sredstava za izgradnju socijalnih objekata, što predstavlja preferencijalnu strategiju uređenja samih opština.

Zaključak

Nasuprot načelu učešća sadržanog u smernicama MŽSPP-a, Bečkoj deklaraciji i izmenjenom Zakonu o prostornom planiranju, većina opština nije uspostavila nikakav formalni mehanizam kojim bi osigurala učešće stanovnika neformalnih naselja u procesu prostornog planiranja. Jasno je iz intervju sa stanovnicima neformalnih naselja, da ih ovo može učiniti neinformisanim o procesima identifikovanja, planiranja i uređenja koji direktno utiču na njihove živote. Ono ih takođe može ostaviti sa osećanjem da njihove zabrinutosti nisu uzete u obzir od strane opštine. Međutim, neki pozitivni primeri uspostavljanja učesničkog mehanizma obuhvataju naselje "Kolonija" u opštini Gjakovë/Đakovica i neke od kampova raseljenih lica u Mitrovicë/Mitrovici, gde su uspostavljeni upravni odbori za premeštaj.

Odbori u svom sastavu uključuju predstavnike zajednice i obezbeđuju redovnu komunikaciju između opština i stanovnika.

Takođe je važno prepoznati suštinsku ulogu članova opštinskih tela⁸² kao i drugih zaposlenih opštine koji žive u neformalnim naseljima u zastupanju potreba i zabrinutosti njihovih zajednica direktno pri opštini. Gledajući uopšteno, u slučajevima u kojima članovi ovih opštinskih organa žive u neformalnim naseljima ili imaju prisne veze sa svojim članovima zajednice, stanovnici izveštavaju da su bolje informisani o tekućim događanjima i imaju veću tendenciju da budu upoznati i da učestvuju na javnim sastancima. Kao takvi, oni su u mnogo većoj meri uključeni i osećaju se mnogo pozitivnijim oko procesa odlučivanja, u pogledu uređenja. Međutim, razvoj ovih neformalnih mehanizama učešća ne bi trebalo da smanji obavezu opština da razviju konkretne mehanizme za olakšavanje učešća stanovnika u projektima planiranja i razvoja za neformalna naselja.

4. ZAKLJUČAK

U vreme intervjuja, 19 opština širom Kosova identifikovalo je 95 neformalnih naselja. Neki stanovnici neformalnih naselja izgradili su svoje kuće na privatnom zemljištu dok drugi žive na imovini u opštinskom ili društvenom vlasništvu. U drugom slučaju, sigurnost stanovanja može biti posebno teška da se postigne, ostavljajući na taj način stanovnike u posebno ugroženom položaju i podložne prinudnom iseljenju. Nemogućnost pristupa osnovnoj infrastrukturi kao i nedostatak pristupa socijalnim uslugama takođe predstavlja istaknutu karakteristiku mnogih identifikovanih neformalnih naselja, čime stanovnici žive u veoma lošim uslovima. Štaviše, mnoga neformalna naselja obeležena su istaknutim odsustvom učešća u lokalnoj upravi i odlučivanju.

Ovaj izveštaj je pokazao da i dalje preovlađuje određena zabuna među opštinskim zvaničnicima na Kosovu u razumevanju koncepta neformalnih naselja. Iako je većina opština pokazala odgovarajući nivo poznavanja kriterijuma u smislu nepostojanja sigurnosti stanovanja i neadekvatnog pristupa infrastrukturi i socijalnim uslugama, većina se nije upućivala na treći kriterijum neadekvatnog ili odsustva učešća u lokalnoj upravi. Neke opštine koriste suviše restriktivan koncept neformalnih naselja okarakterišući ih samo u smislu odsustva sigurnosti stanovanja ili povezivanjem istih sa prisustvom kosovskih Roma, Aškalija i Egipćana. Isto ima potencijal da isključi neke oblasti koje bi inače trebalo da se smatraju neformalnim naseljima. Posledično, ove oblasti ne mogu dobiti neophodnu podršku za uređivanje. Nasuprot tome, jedna druga opština koristi suviše široku definiciju, na taj način uključujući sva sela u opštini. U tom slučaju, opština može obuhvatiti oblasti koje imaju bolje uslove nego što je to slučaj sa onima koje su povezane sa neformalnim naseljima. Imajući isto u vidu, ne može odrediti za prioritet one oblasti u kojima su stanovnici najviše ugroženi i kojima je najviše neophodna pomoć.

Jedan broj opština takođe je identifikovao privremene kolektivne centre kao neformalna naselja. Iako identifikovanje istih kao takvih predstavlja znak priznanja da njihovi stanovnici imaju pravo na poboljšane životne uslove, mora se takođe naglasiti da stanovnici imaju druga prava kao raseljena lica koja zahtevaju održiva rešenja. Isti obuhvataju pravo na povratak u njihovu zemlju porekla ili pronalaženje alternativnih stalnih stambenih rešenja izvan privremenih kolektivnih centara.

⁸² Opštinska kancelarija za zajednice i povratak, skupština opštine i odbor za zajednice.

Opštine igraju centralnu ulogu u bavljenju pitanjem neformalnih naselja. One snose primarnu odgovornost za izradu prostornih planova, koji pružaju priliku da se identifikuju neformalna naselja i da se odgovori na pitanja sigurnosti prava poseda. Isti takođe pružaju mogućnost da se izrade strategije za poboljšavanje pristupa infrastrukturi i socijalnim službama. U skladu sa ovim okvirom politike, većina opština opredeljuje se za uređivanje *in situ*. Međutim, u nekim slučajevima, u kojima se sigurnost prava poseda ne može obezbediti, strategija premeštaja odabrana je kao preferencijalna opcija. U slučaju naselja "Kolonija" u opštini Gjakovë/Đakovica, ova strategija bila je uspešna i dobro prihvaćena od strane zajednice na račun efikasne komunikacije i konsultacija između opštine i stanovnika.

Nasuprot ovome, međutim, zabrinjavajuće je to što postoji istinski nedostatak učešća stanovnika neformalnih naselja u procesima odlučivanja. U većini opština, jedini mehanizam za stanovnike neformalnih naselja za učešće u procesima planiranja i uređivanja jeste putem zakonom zahtevanih javnih debata. U većini slučajeva u kojima stanovnici imaju prisne veze sa predstavnicima opštinskih tela, oni su zadovoljni nivoom informacija koje imaju u pogledu procesa planiranja i imaju tendenciju da smatraju da su njihove zabrinutosti istaknute od strane opštine. Međutim, u slučajevima u kojima stanovnici nemaju takve veze, oni imaju veću tendenciju da budu neinformisani o tekućim događanjima i da se osećaju izostavljenim iz procesa odlučivanja. U datim slučajevima, postoji hitnija potreba da opštine preduzmu inicijativu dopiranja do ovih zajednica i uspostavljanja formalnih mehanizama za uključivanje i učešće u procesima odlučivanja.

Pošto se mnoge opštine nalaze u fazi izrade prostornih planova⁸³, ovo predstavlja odličan trenutak da odgovorne institucije razmotre pitanje neformalnih naselja pominje, imajući za cilj da uredi ona koja postoje i da spreče javljanje budućih neformalnih naselja. Ovo bi nesumnjivo poboljšalo ostvarivanje prava na adekvatan smeštaj i učešća.

5. PREPORUKE

Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP):

- Kako bi se identifikovala i uredila postojeća neformalna naselja kroz proces prostornog planiranja, MŽSPP bi trebalo da pruži ciljnu tehničku podršku i obuku opštinama;
- MŽSPP bi trebalo da olakša razmenu informacija i najboljih praksi među opštinama o uređivanju neformalnih naselja.

Opštinama:

- Opštine koje se suočavaju sa poteškoćama u identifikovanju neformalnih naselja, trebalo bi da zatraže podršku i iskoriste dostupne resurse, uključujući smernice MŽSPP-a i Bečku deklaraciju;
- Praksa *in situ* uređivanja kada su uslovi u vezi sa sigurnošću poseda i adekvatnih životnih standarda ispunjeni trebalo bi da se smatra najefikasnijim načinom uređivanja neformalnih naselja.

⁸³ U vreme intervjua, samo 12 od 37 opština imalo je konačne i odobrene ORP-e, dok je 20 bilo u fazi izrade a pet je tek trebalo da započne ovaj proces. Od tada, dodatnih šest opština usvojilo je ORP-e. Takođe, u vreme intervjua 17 opština usvojilo je URP-e a od tada su tri usvojile svoje URP-e. Vidi fusnote 69, 70 i 72.

- Opštine bi trebalo da obezbede aktivno učešće stanovnika, građanskog društva i opštinskih institucija u procesima uređivanja neformalnih naselja i ovakvo učešće trebalo bi da bude formalizovano.
- Razmena informacija i najboljih praksi u pogledu uređivanja neformalnih naselja među opštinama, trebalo bi da se uspostavi i ojača.
- Planovi za rad sa privremenim kolektivnim centrima za raseljena lica trebalo bi da osiguraju da se ispoštuju prava na povratak u mesta porekla ili pronalaženje alternativnog stalnog smeštaja van privremenih kolektivnih centara stanovnika.

Međunarodnoj zajednici:

- Međunarodna zajednica bi trebalo da nastavi sa pružanjem finansijske i tehničke podrške za inicijative koje se bave pitanjem neformalnih naselja na osnovu postojećih dobrih praksi i trebalo bi dalje da ojačaju kapacitet na opštinskom nivou.

Aneks I: Neformalna naselja identifikovana od strane opština

Opština	Neformalna naselja identifikovana od strane opštinskih zvaničnika	
Prizren	1	Farmakos
	2	Ramiz Sadiku
	3	Jeta e Re
Pejë/Peć	1	7 Shtatori
	2	Kristali
	3	Zatra
	4	Asllan Çeshme
Gjakovë/Đakovica	1	Kolonia
	2	Brekoc
	3	Piskota
Prishtinë/Priština	1	Ramiz Sadiku
	2	Dodona (nekada Moravska)
	3	Kodra e Trimave/Vranjevac
Podujevë/Podujevo	1	Naselje Aškalijska
	2	Kuvajtsko selo
Obiliq/Obilić	1	Naselje Subotić
	2	Naselje Azotika
	3	Selo Plemetina/Plemetin
	4	Kamp Plemetina/Plemetin
	5	Janina Voda
	6	Novi Obilić
	7	Selo Dardhishta
	8	Naselje u selu Babin Most/Babimoc
Fushë Kosovë/ Kosovo Polje	1	Selo Bresje
	2	Selo Henc/Ence
	3	Selo Lismir/Dobri Dub
	4	Naselje 02
	5	Naselje 07
	6	Naselje 028
	7	Naselje 029
Glogovc/Glogovac	1	Poklek i Ri
	2	Feronikeli
	3	Komoran/Komorane
Gračanica/Gračanicë	1	Romska oblast, Padalište i Vočar u varošici Gračanica/Gračanicë
	2	Laplje Selo/Llapllasellë
	3	Preoce/Preoc
	4	Badovac/Badoc
	5	Sušica/Sushicë
	6	Lepina/Llepi
	7	Skulanevo/Skullan
	8	Radevo/Radevë
	9	Dobrotin/Dobratin
	10	Donja Gušterica/Gushtericë e Ulet

	11	Gornja Gušterica/Gushtericë e Eprëme
	12	Livade/Livadje
	13	Suvi Do/Suhodoll
	14	Batuse/Batushë
	15	Ugljare/Uglar
Gjilan/Gnjilane	1	Neimenovano naselje u blizini sportske hale
	2	Neimenovano naselje duž puta ka Malishevë/Mališevu
	3	Arbëria/Qenar qeshme
	4	Zabeli (Poljoprivredna fabrika)
	5	Abdullah Presheva
	6	Neimenovano naselje duž puta ka Glami
	7	Dheu i Bardhë/Belo Zemlje
	8	Neimenovano naselje duž kružnog puta
	9	Neimenovano naselje između sela Pasjak i Livoc i Epërm/Gornji Livoc
	10	Neimenovano naselje duž puta ka Prishtinë/Prištini
	11	Ivo Lola Ribar
	12	Zabeli
Viti/Vitina	1	Vitia 1
	2	Vitia 2
	3	Vitia 3
	4	Radivojc/Radivojce
	5	Drobesh/Drobeš
	6	Binçë/Binaç
Ferizaj/Uroševac	1	Koci Xoxe/Koce Xoxe
	2	Dubrava
	3	Sallahane
	4	Halit Ibishi
	5	Ciglana (Fabrika cevi)
	6	Rrr. I. Rugova
Kaçanik/Kaçanik	1	Kashan
	2	Strazhë
	3	Deo ulice Agim Bajrami
	4	Dushkaja 1 i 2
	5	Ramadan Agushi
Kamenicë/Kamenica	1	Romska mahala (grad Kamenicë/Kamenica)
	2	Romska mahala (selo Berivojcë/Berivojce)
	3	Romska mahala (selo Hogoshtë/Ogošte)
	4	Naselje u selu Bosce/Boscë
Hani i Elezit/ Đeneral Janković	1	Brava
Severna Mitrovica/Mitrovicë	1	Česmin Lug*
	2	Osterode
Mitrovicë/Mitrovica	1	Mahalla e Romëve/Romska mahala
	2	Dy Korriku/Sitničko Naselje
	3	Brdjani/Kroi i Vitakut
Skenderaj/Srbica	1	Klinë e Epërme/Gornja Klina

	2	Turiqec/Turićevac
	3	Runik/Rudnik
	4	Çirez/Ćirez
	5	Prekaz i Epërm/Gornje Prekaze
	6	Kopiliq i Epërm/Gornji Obilić
Vushtrri/Vučitrn	1	Stara ambulanta
	2	Baraka
	3	Kooperativa/Preduzeća
Leposavić/Leposaviq	1	Kamp za raseljena lica

* Od vremena izveštavanja, kamp "Česmin Lug" za raseljena lica je zatvoren, a stanovnici su se uglavnom vratili u "Mahalla e Romëve/Romsku mahalu" ili su se privremeno premestili u kamp "Osterode".